

ŽIVOT A PÔSOBENIE DEMOKRATA JÁNA ŠEVČÍKA VO SVETLE JEHO POLITICKÝCH VZŤAHOV

MARTIN H O R I Č K A

HORIČKA, Martin. Life and Work of Democrat Ján Ševčík in the Light of his Political Relations. *Historický časopis*, 2020, 68, 3, pp. 517-543, Bratislava.

Ján Ševčík is today one of the forgotten figures in Czechoslovak history. Although he took part in a great number of important historical events of the first half of the 20th century, he was not generally one of the best-known carriers of these changes. His first prominent role did not come until February 1948, when he helped Gottwald build a new political regime by seizing the Democratic Party and transforming it into a loyal satellite of the Communists, renamed the Party of Slovak Revival, which participated in the National Front until the Velvet Revolution. In addition to social and political changes, his life story also shows us some unknown sides of historical personalities, such as Jozef Tiso, Ján Ursíny or Viliam Široký. Through their mutual interactions, we can also trace his entire activities and place them in the broader context of the development of the Czechoslovak Republic in the first half of the 20th century.

Key words: Ján Ševčík. Democratic Party. Jozef Tiso. Party of Slovak Revival. Ján Ursíny. Viliam Široký. February 1948. Anna Ševčíková.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2020.68.3.6>

Slovenské dejiny sú plné významných osobností, o ktorých osudoch vieme iba málo, lebo sa im nevenuje zaslúžená pozornosť. Nezáleží na jednotlivých príčinách, podstatná je skutočnosť, že nám vďaka tomu často uniká širší kontext vlastnej histórie. Bez pochopenia postáv, ktoré priamo ovplyvňovali kľúčové udalosti našich dejín, ale nestali sa ich najznámejšími predstaviteľmi, či už pre nespravodlivosť historickej pamäti, alebo pre iné dôvody, nedokážeme správne poznať svoju minulosť. Ukážkovým príkladom takejto „zabudnutej“ osobnosti je politik Ján Ševčík, prvý predseda Strany slovenskej obrody, ktorý patril medzi organizátorov SNP a neskôr vo februári 1948 prispel k nástupu komunistického režimu v Československu tým, že umožnil podvolenie časti demokratickej opozície novej totalitnej moci.

Život Jána Ševčíka unikal dlho pozornosti historikov na Slovensku aj v Česku. Napriek tomu, že sa jeho meno pravidelne objavuje v rôznych monografiách zaoberajúcich sa SNP, povojnovou politikou alebo februárom 1948, ako je napríklad Jablonického *Z ilegality do povstania*, Barnovského *Na ceste k monopolu*

moci a Kaplanova *Nekrvavá revoluce*,¹ či v spomienkach politikov, ako Gustáv Husák alebo Ján Ursíny,² o jeho živote bola napísaná zatiaľ iba jedna práca, ktorá sa navyše zaoberá len jeho politickým procesom. Historik Jan Pešek analyzuje vo svojej štúdií dôvody, prečo a za akých podmienok bol vlastne súdený.³ Popri tejto publikácii a jedného stručného, heslovitého životopisu napísaného Bohuslavom Hlavom⁴ nevyšla k danej téme okrem mojich príspevkov žiadna ďalšia odborná ani popularizačno-vedecká práca.⁵

Vzhľadom na to, že pôsobeniu historickej postavy najlepšie porozumieme v kontexte jej vlastnej doby a osobností, čo ju formovali, rozhodol som sa nasledujúcu štúdiu poňať trochu odlišným spôsobom od klasického životného profilu jedného politika. Svoju pozornosť som sústredil na štyri najvýznamnejšie politické vzťahy, čo ovplyvňovali verejnú činnosť Jána Ševčíka. Na základe nich môžeme spoznať nielen jeho osobnosť a motivácie, ale tiež príčiny niektorých rozhodnutí, ktoré urobil počas svojej kariéry a dnes by sme ich mohli označiť prinajmenšom za kontroverzné. Zameral som sa na kľúčové postavy jeho života, čo popri ňom dlhé roky vystupovali a zároveň jeho príbeh stranícko-politicky aj chronologicky rámcovali. Vďaka politikom, ktorí sa opakovane dostávali počas jedného obdobia do priameho kontaktu so Ševčíkom, dokážeme lepšie spoznať nielen jeho vlastný život, no ponúka sa nám tiež menej známy pohľad na činnosť takých osobností, ako bol Jozef Tiso, Ján Ursíny či Viliam Široký. Tieto tri mená ohraňovali jeho pôsobenie od medzivojnového obdobia, cez Slovenské národné povstanie až po 50. roky, keď bol postupne odstavený od moci a spoločne so svojou rodinou vystavený dlhoročnému politickému prenasledovaniu. Popri

-
- 1 JABLONICKÝ, Jozef. *Z ilegality do povstania*. Bratislava: Epoque, 1969; BARNOVSKÝ, Michal. *Na ceste k monopolu moci*. Bratislava: Archa, 1993. ISBN 80-7115-056-8; KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0145-8.
 - 2 HUSÁK, Gustáv. *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry, 1964; URSÍNÝ, Ján. *Z môjho života*. Martin: Matica Slovenská, 2000. ISBN 80-7090-567-0.
 - 3 PEŠEK, Jan. Osudy účastníka SNP Jána Ševčíka po februárovom prevrate 1948. In MIČEV, Stanislav a kol. *V perimetri zamieravača. Kapitoly z dejín Slovenska v druhej svetovej vojne, venované k 70. narodeninám PaedDr. Jána Stanislava, CSc.* Banská Bystrica: Múzeum SNP, 2012, s. 150-164. ISBN 978-80-89514-06-9.
 - 4 HLAVA, Bohuslav. Ševčík Ján, funkcionár Strany slovenskej obrody, 12. 3. 1896, Bánovce nad Bebravou – 6. 3. 1965 Bratislava. In PEŠEK Ján a kol. *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948 :1989. Personifikácia politického vývoja*. Prešov: Vyd. Michala Vaška, 2003, s. 312-313. ISBN 80-7165-417-5.
 - 5 HORIČKA, Martin. Gottwaldov spojenec. Príbeh slovenského demokrata Jána Ševčíka. In *História*, 2019, roč. 18, č. 2, s. 23-29. ISSN 1335-8316. Životu politika Jána Ševčíka som sa venoval aj vo svojej diplomovej práci: HORIČKA, Martin. *Ján Ševčík*. Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2019. Vedúci diplomovej práce PhDr. Peter Zelenák, CSc.

uvedených politikoch tvorila významnú dimenziu v živote Jána Ševčíka aj jeho druhá manželka Anna (rod. Malinová), s ktorou sa spoznal počas SNP v Banskej Bystrici a neskôr spolu bojovali ako partizáni proti nacistom. Pomocou ich vzťahu môžeme porozumieť najmä jeho politickému smerovaniu po skončení druhej svetovej vojny. Hoci sa koncom 60. rokov Anna Ševčíková nakoniec stala poslankyňou Slovenskej národnej rady aj Snemovne národov Federálneho zhromaždenia ČSSR, pre účely tejto práce si ju všimam predovšetkým kvôli vplyvu, aký mala na politickú činnosť svojho manžela.

Okrem archívnych dokumentov mi pomáhali osvetliť niektoré aspekty života Jána Ševčíka najmä spomienky jeho súčasníkov, ale aj články uverejnené v dobovej tlači. Dosiagnúť postačujúcu pramennú základňu však býva v prípade biografickej práce vždy veľmi špecifický problém, ktorý je občasne ešte zvýraznený nedostupnosťou archívnych materiálov a nedostatkom sekundárnej literatúry. Keďže sa nám oficiálne dokumenty k jeho pôsobeniu dochovali prevažne len z obdobia Slovenského štátu a komunistického Československa, musel som vždy na individuálnej báze kriticky analyzovať aj ich reálnu hodnotu. Nezanedbateľným prínosom pri mojom výskume bolo objavenie „Zápisok Jána Ševčíka“, jeho spomienok, ktoré spísal ešte niekedy medzi rokmi 1958 – 1959 vo väzení.⁶ Hoci vznikali ako súčasť snahy komunistov získať od politických väzňov rôzne užitočné informácie o niektorých významných udalostiach československých dejín, dnes nám poskytujú určite ten najvýznamnejší prameň reflektujúci jeho autentické chápanie spoločnosti a miesta, ktoré v nej zastával.

6 Zápisky Jána Ševčíka vznikli po jeho odsúdení na 17 rokov väzenia za vlastizradu a sabotáž. Bola to súčasť snahy ministra Rudolfa Baráka a komunistov využiť znalosti odsúdencov na získanie informácií a agitačné účely. Niektorí prominentní väzni tak dostali možnosť napísať „pamäti“ o svojej verejnej činnosti. Samotné spomienky Jána Ševčíka sú neuhladené, nepostupujú chronologicky a keďže neprešli ani jazykovou korektúrou, obsahujú pomerne veľké množstvo gramatických chýb. Zároveň je zo zápisok badateľná snaha Ševčíka rehabilitovať svoje pôsobenie pred a po roku 1938, keďže pri rekapitulácii svojej osobnej histórie selektívne opisuje len to, čo mu nemôže ideologicky uškodiť. Ako uvádza, „v týchto kusých spomienkach“ sa pokúša vysvetliť svoju činnosť od prvej Československej republiky až do SNP. Na niektorých miestach Ševčík tvrdí, že sa o určitej skutočnosti dozvedel len „medzi danými mi otázkami a preto o tom ani nič neviem“; dokonca pri jednom prípade navrhuje, aby sa informovali radšej u iných jeho politických kolegoch: „Máte ich dosť zaistených, nech podajú vysvetlenie.“ Slovenský národný archív (ďalej SNA) Bratislava, fond (ďalej f.) S – Zbierka písomností z obdobia Slovenského štátu („S“), 501 – 1, Zápisky Jána Ševčíka. Archívny fond „S“, kde sa jeho zápisky dnes nachádzajú, si prešiel významnými zmenami, no pochádza primárne z fondov bývalého *Studijního ústavu Ministerstva vnútra* v Prahe. Ako uvádza český archivár Jan Frolík, išlo pritom „o materiál, ktorý nebyl později využit při vyšetřování a soudním přelíčení a nebyl proto zařazen do vyšetřovacích spisů, přesto však nebyl považován za bezcenný“. FROLÍK, Jan. Osud fondů Studijního ústavu MV. In *Archivní časopis*, 1998, roč. 48, č. 1, s. 4. ISSN 0004-0398.

Napriek tomu, že ostali nakoniec nedokončené, predstavujú cenný zdroj poznania o aktivitách Ševčíka počas prvej Československej republiky (1918 – 1938), Slovenského štátu (1939 – 1945) a SNP (1944).

Jozef Tiso

Ján Ševčík sa narodil 13. februára 1896 v obci Brezolupy neďaleko mesta Bánovce nad Bebravou.⁷ Študoval na piaristickom gymnáziu v Nitre, popri ktorom navštevoval tri roky aj katolícky seminár. Ako najstaršiemu synovi mu totiž prislúchala podľa rodinnej tradície životná dráha kňaza. V jeho ďalšom štúdiu mu zabránila až prvá svetová vojna, pretože v marci 1915 bol po dovŕšení svojich devätnástich rokov naverbovaný do uhorského Honvédskeho pešieho pluku č. 14.⁸ Bojovať za Rakúsko-Uhorsko, štátny útvar, ktorý ho diskriminoval na základe pôvodu a materinskej reči, sa mu však údajne priečilo a už koncom roka 1916 údajne dezertoval k Rusom.

Počas následného zajatia sa dostal až do ďalekého Chabarovska vo východnej Sibíri. Tu vstúpil aj do československých légii, kde pôsobil ako pisár na evidenčnom oddelení. Revolučné Rusko opustil až v apríli 1920, keď bol do vlasti presunutý hlavný štáb, u ktorého bol zaradený.⁹ Po návrate sa zapísal na Karlovu

7 Vojenský ústřední archiv (ďalej VÚA) – Vojenský historický archiv (ďalej VHA) v Prahe, fond f. Sbíрка poslužných legionářských spisů (SPLS), Ján Ševčík, Služební výkaz. Porovnaj bibliografické údaje: Štátny archív Nitra – pracovisko Archív Topoľčany, Matrika – rodná, rok 1896, zväzok I., číslo 18; BENDA, Oldřich – VLADÁR, Jozef (eds.). *Encyklopédia Slovenska*. 5. zv., R-Š *Rabay, Fran*. Bratislava: Veda, 1981, s. 694.

8 Ševčík sa do bojov zapojil prvýkrát na východnom fronte. Do armády Rakúsko-Uhorska vstúpil 4. júna 1915 po dokončení 7. triedy gymnázia. Zaradený bol v Honvédskom pešom pluku č. 14. (v originále *Nyitrai 14. honvéd gyalogezred*), ktorý bol tvorený primárne regrútmi z nitrianskeho okresu (ako aj tekovskej, malohontskej a ostrihomskej oblasti). Dopĺňovaný bol teda prevažne z územia dnešného Slovenska a Slováci v ňom tvorili majoritu – s menším preháňaním ho preto môžeme označiť za „slovenský“. VÚA – VHA Praha, f. Sbíрка kmenových listů (ďalej SKL), Vojenský kmenový list Jána Ševčíka. Pozri tiež: TURÍK, Radoslav. Účasť „slovenských plukov rakúsko-uhorskej armády v karpatskej kampani 1914/1915. In ČAPLOVIČ, Miloslav a kol. *Karpatský front 1914/1915*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2016, s. 100. ISBN 978-80-89523-43-6.

9 Revolučné Rusko nakoniec opustil až v apríli 1920. Armáda ČSR ho zaevidovala v októbri 1918 a už 29. novembra bol zaradený do Koňského záložného dvora v ruskom stredoázijskom meste Kurgan, kam sa dostal známou Transsibírskou magistrálou. Po zápise do légii prišiel o svoju predchádzajúcu hodnosť v armáde Rakúsko-Uhorska a začínal tak vo vojenskej kariére celkom od začiatku. 1. novembra sa stal obyčajným slobodníkom, ale za necelý mesiac ho povýšili do hodnosti desiatnika a 30. novembra 1918 bol potom odvelený na príkaz „armádneho zverolekára“ do československého vojenského štábu. VÚA – VHA Praha, f. SKL, Vojenský kmenový list Jána Ševčíka.

Nakoniec bol evakuovaný spoločne so štábom z Vladivostoku, odkiaľ légie odvážalo spojenecké námorníctvo (tvorené Francúzmi, Japoncami, Američanmi a Britmi), ale aj československá loď zakúpená práve za týmto účelom – známa Legie. Pozri: PICHLÍK, Karel – KLÍPA,

univerzitu a stal sa poslucháčom Právnickej fakulty. Počas svojich štúdií sa angažoval v študentskom spolku Detvan a vďaka jeho iniciatíve sa údajne podarilo vybudovať aj ďalšie poschodie na známej Štefánikovej koleji, kde kvôli nedostatku financií zadarmo býval.¹⁰

Po skončení školy v roku 1925 si však dlho nevedel nájsť vhodné zamestnanie, ktoré by zodpovedalo jeho širokým ambíciám a prestížnemu titulu, čo nadobudol. Vrátil sa preto na Slovensko k svojim rodičom a chvíľu doučoval študentov, kým sa nespoznal s vtedajším poslancom Jozefom Tisom, ktorý mu ponúkol prácu pre ľudákov.¹¹ Tiso ho následne, ako si Ševčík neskôr spomínal, „pri jednej príležitosti predstavil nebohému vodcovi Andrejovi Hlinkovi a po krátkom rozhovore ma vyzvali, aby som prijal tajomníctvo poslancov Slovenskej ľudovej strany v Prahe. Nebohý vodca Andrej Hlinka mi bol vtedy pripomenul, že tam potrebujú spoľahlivého Slováka, a v takom veku, ktorý už má rozhľad a politicky vie už myslieť“.¹² So samotným Jozefom Tisom ho okrem silného katolicizmu spájali aj región Bánoviec nad Bebravou, ale i skutočnosť, že obaja študovali na rovnakom katolíckom seminári v Nitre.

Vzhľadom na to, že tajomník poslaneckého klubu bola pomerne vysoká politicko-organizačná funkcia v strane, predstavitelia HSĽS si ho museli dopredu preveriť, aby sa uistili o tom, že bude zastávať v parlamente rovnakú ideologickú líniu. Keďže sa zaňho zaručil sám Tiso, prešiel „prijímacím konaním“ zrejme bez problémov. Prispieť k tomu mohlo jeho pôsobenie v légiách či predchádzajúca aspirácia na kňazské povolanie, ale rovnako aj jeho angažovanie sa počas štúdií, keď mal možnosť zoznámiť sa s množstvom budúcich politikov a nadviazať významné konexie. V tomto období mu pravdepodobne boli tiež vlastné aspoň základné hodnoty, na ktorých sa profillovali politici ľudovej strany. Nevyhovávala mu podľa všetkého iba požiadavka na autonómiu Slovenska, keďže po väčšinu života vystupoval ako centralista a presvedčený Čechoslovák. Nebol to však zrejme veľký problém, lebo v čase jeho zoznámenia s Tisom sa strana pokúšala posunúť viac do stredu politického spektra, aby mohla participovať na výkone moci.

Bohumír – ZABLOUDILOVÁ, Jitka. *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*. Praha: Mladá fronta, 1996, s. 251. ISBN 80-204-0580-1.

10 Na Štefánikovej koleji nakoniec vydržal až do konca svojich štúdií. Študenti prijatí do Štefánikovej koleje. In *Slovák*, 21. 9. 1921, roč. 3, č. 211, s. 3; Študentská hliadka. Soznam študentov prijatých do Štefánikovej koleje. In *Slovenský denník*, 1922, roč. 5, č. 216, s. 4; Soznam chovancov Štefánikovej koleje v Prahe. In *Slovenský denník*, 1923, roč. 6, č. 219, s. 6.

11 K Jozefovi Tisovi bližšie pozri: KAMENEC, Ivan. *Tragédia politika, kňaza a človeka*. Bratislava: Premedia, 2013. ISBN 978-80-89594-61-0; WARD, James M. *Jozef Tiso. Kňaz, politik, kolaborant*. Bratislava: Slovart, 2018. ISBN 978-80-556-1159-4.

12 SNA Bratislava, f. Ústredňa štátnej bezpečnosti (ďalej ÚŠB), š. 579, č. j. 2, Policajná zápisnica zo 6. marca 1942, s. 2.

Napriek tomu, že sa stal počas obdobia, keď pracoval pre HSĽS Tisovým dôverníkom a blízkym spolupracovníkom, podával o činnosti strany pravidelné správy Hradu, ktorý bol reprezentovaný prezidentom T. G. Masarykom a ministrom zahraničných vecí Edvardom Benešom. V čase, keď celé Československo zamestnával súdny proces vedený proti prominentnému ľudáckemu politikovi Vojtechovi Tukovi¹³ za jeho článok uverejnený na stránkach denníka *Slovák*, tajomník poslaneckého klubu HSĽS vyhlasoval, že strana nepôjde do opozície ani po jeho odsúdení, lebo si to nepraje Vatikán ani jej členstvo. „*Všetky povesti o tom, že by sme išli do opozície, ak bude Tuka odsúdený, sú nezmysel,*“ informoval Kanceláriu prezidenta Ševčík vo svojej tajnej správe. „*My si naopak prajeme, aby odsúdený bol.*“¹⁴ Nespokojnú časť HSĽS s Hlinkovým vedením podľa jeho informácií reprezentoval práve Jozef Tiso, minister zdravotníctva a druhý najvýznamnejší politik strany. „*Hlinka sám je v poslednej dobe veľmi nervózny, veľa pije,*“ hlásil Ševčík prezidentovi ČSR ešte v apríli 1929. „*V strane samotnej je považovaný za nepodstatnú veličinu, straníci už hovoria o tom, že TukoV proces znamená tiež koniec kariéry Hlinkovej, ako dnes veci stoja, neprichádza Hlinka v úvahe už ani ako veterán strany, alebo ako čestný predseda. Predsedníctvo strany prevezme Tiszo (Tiso), ktorý pokojne vyčkáva Hlinkov pád.*“¹⁵

Táto komunikácia medzi Ševčíkom a Hradom sa možno nekonala ani poza chrbát Jozefa Tisu, ako by sa mohlo zdať na prvý pohľad. Ševčík sa totiž jednému spolupracovníkovi prezidenta mal zmieniť, že im dá k dispozícii list týkajúci sa rokovania strany s biskupom Vojtaššákom, len ak mu to dovoľí Tiso.¹⁶ Mohli by sme to chápať preto aj ako určitý zákulisný boj o post lídra HSĽS, do ktorého sa zapojil Ján Ševčík na strane ministra zdravotníctva a budúceho prezidenta Slovenského štátu. Nebude preto žiadna náhoda, že bol Masarykovou kanceláriou označovaný ako „*důvěrník ministra Tisa*“.¹⁷

Nakoniec sa však strana pod vedením Andreja Hlinku postavila za Tuku a jej ministri podali 8. októbra 1929 na protest voči jeho odsudzujúcemu rozsudku demisiu.¹⁸ Ako hovorí Ševčík, podľa Tisa podržal predseda HSĽS odsúdeného politika len zo strachu, aby raz proti nemu nevypovedal. Dozvedáme sa od neho

13 Pre ďalšie informácie k procesu s Vojtechom Tukom pozri: FEDORČÁK, Peter. *Tuka proti republike: proces z roku 1929*. Bratislava: Marenčin PT, 2018. ISBN 978-80-569-0149-6.

14 Masarykův ústav a Archiv AV ČR (MÚA AV ČR), f. TGM, oddíl R-republika, š. 405, Hlášení Dr. Ševčíka o situaci v Ludovej strane z 9. septembra 1929, s. 1.

15 HOLÁK, Martin. Hlinkova slovenská ľudová strana a snahy o vytvorenie katolíckeho bloku v prvej polovici 30. rokov 20. storočia. In *Historický časopis*, 2006, roč. 54, č. 1, s. 67. ISSN 0018-2575.

16 MÚA AV ČR, f. TGM, oddíl R-republika, š. 405, Hlášení Dr. Ševčíka o situaci v Ludovej strane z 9. septembra 1929, s. 1.

17 Tamže.

18 Vystúpili sme z vlády – Naši ministri podali demisiu. In *Slovák*, 1929, roč. 9, č. 229, s. 1.

aj to, že situácia po Tukovom procese bola v strane naozaj napätá a hrozilo, že na čele HSĽS už dlhšie nevydrží jej predseda Andrej Hlinka. Ten mal byť nahradený „umierneným“ Tisom, o ktorom sa Ševčík domnieval, že na rozdiel od radikálnejších ľudákov ani úprimne nepodporuje autonomizmus a je dokonca zameraný „proti Hlinkovému lokálnemu patriotizmu“. Napriek tomu, že sa tieto jeho predpovede nakoniec nenaplnili, nám Ševčíkove autentické správy poskytujú zaujímavý pohľad na vzťah, aký mali medzi sebou Tiso a Hlinka, dvaja najvýznamnejší politici HSĽS, a aké veľké bolo napätie medzi jej členmi po Tukovom procese.

Svoju činnosť medzi ľudákmi zakončil Ševčík v roku 1934. „*Jako stúpelec Tisovho krídla bol som krídlom ružomerským vypovedaný*“, tvrdil neskôr.¹⁹ O rok preto odišiel k agrárnikom a stal sa tajomníkom ich odborov na Slovensku. Jeho pokojnú prácu, počas ktorej si budoval svoje meno na rôznych politických akciách po celej krajine, prerušil až v marci 1939 rozpad Československa.²⁰

Ševčík neprivilal vznik Slovenského štátu, na rozdiel od svojich bývalých kolegov v HSĽS, s nadšením. Kvôli postupnému glajchšaltovaniu moci ľudákmi navyše prišiel 16. marca aj o svoju prácu v agrárnych odboroch, ktoré boli v novom režime zakázané, a pred nezamestnanosťou ho zachránila iba skutočnosť, že mal kontakty na vysokých miestach nového štátu a osobne sa poznal s prezidentom. V júli 1939 sa mu podarilo získať miesto správcu Slobodárne a nočľahárne na Železničiarkej ulici v Bratislave.²¹ Ako sa dozvedáme neskôr, do tejto funkcie ho odporučil práve Jozef Tiso.²² Neprešlo však veľa času, kým sa stal v očiach niektorých zanietenejších ľudákov podozrivým, keďže on sám im dával k tomu stále nové príležitosti. Bol známy napríklad svojimi rétorickými výpadmi proti existencii Slovenského štátu a údajne stále chválil Československo, ktoré sa podľa neho malo čoskoro vrátiť, pretože „súčasný“ systém nemohol byť dlho zachovaný.²³

Ševčíkove „protištátne“ vystupovanie neuniklo dokonca ani Vojtechovi Tuko-
vi. Ten osobne 20. septembra 1939 napísal ministerstvu vnútra tajnú správu, kde

19 SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 579, č. j. 2, Policajná zápisnica zo 6. marca 1942, s. 1.

20 K vojnovej Slovenskej republike pozri: FIAMOVÁ, Martina – HLAVINKA, Ján – SCHVARC, Michal a kol. *Slovenský štát 1939 – 1945. Predstavy a realita*. Bratislava: Historickú ústav SAV, 2014. ISBN 978-80-89396-32-0; TOKÁROVÁ, Zuzana. *Slovenský štát. Režim medzi teóriou a politickou praxou*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016. ISBN 978-80-8152-459-2; NIŽŇANSKÝ, Eduard. *Nacizmus, holokaust, slovenský štát*. Bratislava: Kalligram, 2010. ISBN 978-80-8101-396-6.

21 SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 5, č. j. 58, Správa o Jánovi Ševčíkovi z 13. novembra 1940, s. 1.

22 SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 579, č. j. 2, Policajná zápisnica zo 6. marca 1942, s. 1.

23 Podobné tvrdenia púťali pozornosť ľudáckych radikálov, predovšetkým z Hlinkovej gardy (či lepšie povedané z Rodobrany). SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 721, č. j. 3, Hlásenie policajného riaditeľstva v Bratislave z 1. februára 1940, s. 1.

sa rozhorčoval nad Ševčíkovým nevhodným správaním: „*Dr. Neumann natisol do Slobodárne v Bratislave za správcu Jána Ševčíka, ktorý svojim nemravným spôsobom (opíja sa a robí škandále), svojim protištátnym chovaním (dva cenné stroje odviekol do Protektorátu), rozširovaním nepravdivých správ, nezaslúži si miesta.*“²⁴

Nie je pritom vylúčené, že tento jeho politický útok nadväzoval ešte na dávnu Tukovu aféru, počas ktorej sa vtedajší tajomník poslaneckého klubu HSĽS spoločne s Jozefom Tisom odmietli dôsledne postaviť za svojho ľudáckeho kolegu. Podľa samotného Ševčíka, ktorý bol pri tom, keď odsúdili Tuku v roku 1929 za vlastizradu, sa tento vplyvný funkcionár vrátil „z kriminálu s plnou dávkou väzenskej psychózy“.²⁵ Mali by sme si tiež všimnúť, že Tuka ani nespomína Jozefa Tisa, lídra Slovenského štátu, ako človeka, ktorý nominoval Ševčíka na miesto správcu nočľahárne, ale Antona Neumana, osobného tajomníka predsedu vlády a budúceho šéfa prezidentskej kancelárie.²⁶

Aj keď Tuka naliehal na ministerstvo vnútra, aby sa Ševčíkom začali okamžite zaoberať, slovenský byrokratický aparát, ktorý ho mal odstrániť, bol pomalý a neúčinný – možno práve kvôli jeho rozsiahlym konexiám. Tuka síce vo svojej správe vyzýva k urýchlenej akcii a navyše sa zdalo, že to nie je prvýkrát, keď podáva na Ševčíka podobnú sťažnosť, jeho snaha žiadne hmatateľné úspechy dlho nepriniesla.²⁷

Veci sa dali zo začiatku do pohybu síce pomerne rýchlo, ale potom sa z neznámych príčin zrazu spomalili.²⁸ Definitívnu bodku za jeho prešetrovaním dala napokon až finálna správa vypracovaná počas novembra 1940, v ktorej príslušník ÚŠB podrobne zhrnul všetky obvinenia vznesené voči osobe Jána Ševčíka a pokúsil sa analyzovať ich vierohodnosť.²⁹ Ten v nej avšak konštatuje, že Ševčík

24 SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 721, č. j. 3, Tajná správa Vojtecha Tuku Ministerstvu vnútra z 20. septembra 1939.

25 SNA Bratislava, f. „S“, 501 – 1, Zápisky Jána Ševčíka, s. 57.

26 K životu Dr. Antona Neumana pozri: MAKYNA, Pavol. Osudy Antona Neumana – šéfa Kancelárie prezidenta Slovenskej republiky (1939 – 1945). In *Pamäť národa*, 2018, roč. 14, č. 1, s. 3-14. ISSN 1336-6297.

27 SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 721, č. j. 3, Tajná správa Vojtecha Tuku Ministerstvu vnútra z 20. septembra 1939.

28 Už 25. septembra 1939, len niekoľko dní po Tukovej žiadosti, bola vypracovaná „dôverná správa“ opisujúca nevhodné správanie Ševčíka; tá však ostala dlhú dobu bez akejkoľvek reakcie vyšších miest. SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 721, č. j. 3, Dôverná správa Ministerstvu vnútra o Jánovi Ševčíkovi z 25. septembra 1939.

29 Všíma si tiež jeho negatívny vzťah k Slovenskému štátu, podvratnú činnosť, ktorej sa mal dopúšťať (ako je prevoz dvoch automobilov do Protektorátu Čechy a Morava) a jeho pretrvávajúci čechoslovakizmus. Šetrenie ale následne autor správy oficiálne ukončuje, pretože je podľa neho neopodstatnené a Ševčík nič nezákonné neurobil, ani sa ničím proti Slovenskej

bol ustanovený správcom Slobodárne na odporúčanie prezidenta Jozefa Tisa a je „*mravne ako aj politicky dosiaľ zachovalý*“. Zároveň sa dozvedáme, že „*Ševčík sa chová k Slovenskému štátu a jeho národu lojálne*“ a všetky obvinenia boli iba vykonštruované. Navyše aj prezident Ševčíka „*dlhé roky pozná a domnieva sa, že je schopný a v každom ohľade spoľahlivý, aby miesto správcu zastával*“.³⁰

Tuka sa však o Ševčíkovi a jeho zámeroch nemýlil – práve naopak. Ako sa ukázalo neskôr, už počas obdobia tohto prešetrovania spolupracoval na vytváraní odboja (so známou skupinou Flóra, ale napríklad aj s politikmi, ako bol Ján Lichner).³¹ Čiastočne sa to prezradilo už vo februári 1942, keď bol zatknutý a väznený v Bratislave až do júla kvôli svojim kontaktom na sovietsku spravodajskú skupinu Fomferra-Schwarz, ktorej pomáhal zaobstarať doklady a posunul jej svoje kontakty, čo mal na slovenských ministerstvách.³² Po relatívne krátkom čase sa však dostal zo zadržievacej cely na krajskom súde v Bratislave na slobodu do domáceho väzenia.

republike neprevinil. Režim ho tak napriek rôznym aktivitám neodsúdil, keďže vyšetrovateľ, ktorému bol pridelený spis Jána Ševčíka, zistil po preskúmaní dôkazov, že je oddaným, lojálnym občanom. SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 5, č. j. 58, Správa o Jánovi Ševčíkovi z 13. novembra 1940, s. 1.

30 Tamže, s. 3.

31 Aj keď boli udania Tuku nakoniec zmiatuté zo stola samotnými bezpečnostnými orgánmi, nemýlil sa, keď podľa neho Ševčíkova činnosť smerovala k podkopávaniu nového zriadenia. V tom čase už vyvíjal aktivitu, ktorá by sa skutočne dala označiť za „podvratnú“; pomáhal napríklad slovenskej a českej emigrácii dostať sa za hranice, poskytoval ubytovanie desiatkam utečencov a spolupracoval na odboji s prvorepublikovými politikmi, ako bol Ján Lichner. Ten si neskôr vo vedení spomínal, že Ševčík bol jeho spolupracovník v ilegálite už od roku 1940. RYCHLÍK, Jan. *Zápisky Jána Lichnera z väzenia*. In *Historický časopis*, 1998, roč. 46, č. 1, s. 122. ISSN 0018-2575.

32 Slovenské bezpečnostné zložky začiatkom roka 1942 zistili, že pomáhal zaobstarať doklady pre Hansa Schwarza, ktorý spoločne s Henrichom K. Fomferrom organizoval v krajine sovietsku spravodajsko-ďiverznú skupinu. K zatknutiu tejto sovietskej skupiny pozri: MEDVECKÝ, Matej. *Spravodajské eso slovenského štátu. Kauza Imrich Sucký*. Bratislava: ÚPN, 2007, s. 101-114. ISBN 978-80-7502-204-2.

Štefánia Schwarzová, manželka Hansa Schwarza, skontaktovala prvýkrát Ševčíka už v roku 1941 na základe predchádzajúceho odporúčania majiteľky penziónu Marta, aby ich skupine pomohol získať kontakty na vplyvných miestach Slovenského štátu pomocou svojich známostí na ministerstve vnútra a dopravy. Napriek tomu, že obaja spolu absolvovali až 12 tajných schôdzok, Ševčík podľa Štefánie nebol pre ich spravodajskú jednotku údajne prospešný. To však nemôže byť pravda, lebo im zaobstaral, ako sa neskôr dozvedáme, minimálne falošné doklady. Slovenskou políciou bol riaditeľ Slobodárne po odhalení spravodajskej skupiny zatknutý 21. februára 1942. MEDVECKÝ, Matej. *Červená kapela na Slovensku?* In *Securitas imperii*, 2017, roč. 31, č. 2, s. 19. ISSN 1804-1612; SNA Bratislava, f. ÚŠB, š. 579, č. j. 2, Správa o zadržaní a zatknutí Jána Ševčíka z 21. februára 1942.

Ján Ursíny

Policajný dozor Ševčíkovi nebránil v cestách po Slovensku, počas ktorých organizoval rôzne ilegálne aktivity proti režimu. Pokúšal sa vytvoriť vlastný, nezávislý odbojový orgán bez prítomnosti ľudí, ako bol napríklad Vavro Šrobár alebo Ján Ursíny, hoci s nimi príležitostne tiež spolupracoval. Nadviazal aj vzťahy s členmi armády, konkrétne s plukovníkom Jánom Imrom a Viliamom Talským, ktorí patrili do jeho skupiny.³³ Napriek jeho rozličným aktivitám Jána Ševčíka hlavní politickí predstavitelia občianskeho odboja a ilegálnej SNR dlho – a podľa všetkého zámerne – prehliadali. „*Hoci Ševčík mal kladný vzťah ku komunistom a k Sovietskemu zväzu, v miestnom a okresnom meradle s nimi spolupracoval a sám vydával svoje hnutie za všeslovenské a socialistické, predsa nemáme žiadne svedectvo, že by sa počítalo s jeho účasťou v ilegálnej SNR. Je však otázkou, ako by sa bol Ševčík znášal s Ursíny, keď vieme, že ich vzťah nebol práve najlepší,*“ uvádza historik Jozef Jablonický.³⁴ Podľa jeho názoru nepriateľstvo medzi Ševčíkom a Ursíny pramenilo ešte z čias ich predchádzajúceho pôsobenia u agrárnikov, kde prvý údajne zastupoval „*drobného občana*“ a druhý „*veľkostatkárov*“.³⁵

Bol to zrejme práve tento vzťah, ktorý zamedzil Ševčíkovi zúčastňovať sa stretnutí predstaviteľov domáce odboja na najvyššej úrovni a poznačil jeho život už od prvej Československej republiky, keď sa obaja spoznali vďaka svojej práci pre agrárnikov.³⁶ Ján Ursíny počas medzivojnového obdobia pôsobil ako pravá ruka Milana Hodžu a mal významný vplyv na smerovania Slovenska po roku 1944, keď sa začal spoločne so Ševčíkom angažovať v Demokratickej strane. Obaja však spolu dobre nikdy nevychádzali a ich vzájomné nepriateľstvo sa po čase ešte prehľbovalo.

Okrem výrazných politických odlišností, teda toho, že Ursíny vystupoval v porovnaní so Ševčíkom viac antikomunisticky a bojoval po druhej svetovej vojne proti nástupu Gottwalda k moci, sa rozchádzali aj v otázke náboženstva.

33 Na stretnutiach, ktoré sa konali v dvojtýždňových odstupoch, býval prítomný popri nich už spomínaný Ondrej Cyprich, ale napríklad aj Michal Balko, odbojár z Banskej Bystrice, kňaz Augustín Pozdech z Blumentálskej fary či sociálny demokrat Alexander Bahurinský, ktorý sa mal po roku 1944 stať na krátku chvíľu poverenikom školstva, poslancom Slovenskej národnej rady a neskôr tiež podpredsedom Strany práce. ABS, f. 302, a. č. 302-119-4, Osobný spis Viliama Talského, Prehlásenie Jána Ševčíka z 15. marca 1947.

34 JABLONICKÝ, ref. 1, s. 174.

35 Tamže.

36 Pracou pre agrárne odbory si Ševčík postupne budoval aj svoj vlastný politický profil. Dňa 12. septembra 1937 napríklad vystúpil na veľkej „*dožinkovej slávnosti a roľníckej manifestácii*“, kde predniesol obsírný prejav po boku niekoľkých známych politických tvárí, ako bol poslanec Ján Ursíny alebo Milan Polák. Roľnícka manifestácia na strednom Považí. In *Slovenský denník*, 1937, roč. 10, č. 204, s. 4.

Ursíny bol evanjelik, čo mohlo prekážať Ševčíkovi, u ktorého bol vždy badať silný katolicizmus a niekedy až otvorený odpor k iným kresťanským konfesiam – často hovoril napríklad o „známej luteránskej sebeckosti“ a opakovane kritizoval Hodžovu „luteránsku kliku“ v agrárnej strane.³⁷ Ševčík okrem toho obviňoval Ursínyho aj zo sympatií k „veľkokapitálu“, predovšetkým poukazoval na jeho rôzne korupčné škandály a údajný klientelizmus. „Konštatoval to vtipne raz v zahraničnom výbore nebohý Jan Masaryk,“ spomínal si Ševčík, „ktorý vyzdvihol, že Ursínyho predčia v rodinkárstve len niektorí panovníci v arabskom svete.“ Ševčík nemal Ursínyho nikdy veľmi v láske a tento pocit bol podľa všetkého vzájomný. Nedôvera a nepriateľstvo preto poznamenali celé obdobie ich povojnovej spolupráce.³⁸

Slovenské národné povstanie sa oficiálne začalo 29. augusta 1944. Odštartovalo ho o 20:00 známe Golianovo heslo: „Začnite s vystáňovaním.“³⁹ Plukovník Talský, zastupujúci veliteľ dvoch východoslovenských divízií a člen Ševčíkovej odbojovej skupiny, 31. augusta odletel so svojimi pilotmi do Lvova za maršalom Konevom, aby sa dohodli o spoločnom postupe Červenej armády a slovenského vojska. Bolo to však úplne fatálne rozhodnutie, ktoré stálo SNP východoslovenské divízie a tým aj šancu na úspech v odpore proti Nemcom. „Plukovník Talský sa dopustil priam zrady na Povstaní,“ napísal Ursíny vo svojich spomienkach. „Bol som na neho taký rozhorčený, že ak by som sa s ním bol vtedy stretol, bol by som ho hádam vedel i vlastnoručne zastreliť.“⁴⁰ Po vojne bol Talský za svoje „zaváhanie“ odsúdený na 15 rokov väzenia. Jedným zo svedkov na jeho procese bol aj Ján Ševčík, ktorý sa plukovníka snažil obhájiť a tvrdil, že s ním nikdy nemal žiadne problémy, keďže vždy dodržal, čo mu sľúbil, vrátane spolupráce, ktorá bola medzi nimi nadštandardná.⁴¹ Pred Jánom Golianom bol práve Tal-

37 SNA Bratislava, f. „S“, 501 – 1, Zápisky Jána Ševčíka, s. 78.

38 K jeho životu pozri: BARNOVSKÝ, Michal. Ján Ursíny. Majster kompromisov. In MIČHÁLEK, Slavomír a kol. *Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia*. Bratislava: Veda, 2003, s. 619-622. ISBN 80-224-0771-2.

39 K priebehu SNP existuje množstvo odbornej literatúry: BOSÁK, Pavel. *Z bojových operácií na fronte SNP*. Bratislava: Pravda, 1979; HUSÁK, ref. 2; JABLONICKÝ, Jozef – PIVOVARČI, Ján. *Slovenské národné povstanie*. Bratislava: Obzor, 1969; KROPILÁK, Miroslav. *Slovenské národné povstanie*. Bratislava: Obzor, 1974; SYRNÝ a kol. *Slovenské národné povstanie. Slovensko a Európa v roku 1944*. Banská Bystrica: Múzeum SNP, 2014. ISBN 9788089514304; PLEVZA, Viliam. *Slovenské národné povstanie 1944: Počiatok národnej a demokratickej revolúcie v Československu*. Praha: Horizont, 1984; TÓTH, Dezider a kol. *SNP 1944 – vstup Slovenska do demokratickej Európy*. Banská Bystrica: Adade, 1999. ISBN 80-88976-05-7.

40 URSÍNÝ, Ján. *Spomienky na Slovenské národné povstanie*. Liptovský Mikuláš: Transcius, 1994, s. 80. ISBN 80-7140-046-7.

41 Ani výpoveď vtedajšieho podpredsedu parlamentu na jeho obranu plukovníkovi nepomohla a jeho osud sa nemohol skončiť inak ako tragicky. Dlhoročné väznenie sa nakoniec podpísalo

ský horúcim adeptom na úlohu hlavného veliteľa Povstania. Po zákroku Ševčíka však tento post napokon neprijal. „*Nebolo to odmietnutie spolupráce s ilegálnou SNR, ale odpor k osobe Ursínyho z popudu dr. Ševčíka,*“ vysvetlil neskôr plukovník.⁴²

Ako s prvým politikom sa Ševčík 2. septembra 1944 po svojom príchode do Banskej Bystrice stretol na hlavnom veliteľstve práve s Jánom Ursínym. „*Tváril sa priateľsky,*“ spomína si Ševčík, „*hoci sme sa v podzemí neráčili.*“ Bývalý poslanec mu oznámil, že do Bánoviec sa naspäť nedostane, lebo odtiaľ už povstalci pod náporom nemeckej armády ustupujú. Mal preto zostať v Banskej Bystrici. Dva dni po vyhlásení SNP zasadlo prvýkrát aj plénum Slovenskej národnej rady. Tento zákonodarný zbor bol rozdelený medzi komunistický a občiansky odboj na základe paritného princípu. Mal dokonca dvoch predsedov, ktorí reprezentovali obe ideologické zložky.⁴³ Poslancom tohto najvyššieho legislatívneho orgánu sa stal tiež Ján Ševčík, aj keď vzhľadom na snahu, ktorú preukázal pri budovaní ilegálnej siete odbojárov, to bola skôr cena útechy.

Nekomunistickí politici sa začali po vzore komunistov postupne organizovať a 17. septembra bol už založený aj Demokratický klub. Zároveň začal vychádzať tlačový orgán novej strany, ktorý nazvali Čas. Počas 1. až 4. októbra 1944 bolo na jeho stránkach uverejnených niekoľko základných programových téz vznikajúcej Demokratickej strany – tzv. *Programové zásady DS*. V spoločnom politickom bloku sa tak ocitli Ševčík, Šrobár a Ursíny, medzi ktorými bola prítomná silná dávka vzájomnej animozity. Politici si na povstaleckom území rozdelili poverenie (de facto ministerské) posty, ktoré mali na Slovensku najvyššiu výkonnú právomoc. Ševčíkovi sa ušlo poverenie pre poštu a telegraf (kde pôsobil od 4. septembra do 23. októbra 1944).

Ako povstalecký politik sa Ševčík rozhodol pokračovať v kariére aj po oslobodení Slovenska sovietskymi vojskami. Na zjazde delegátov Demokratickej strany (DS) v Košiciach bol 4. apríla 1945 zvolený aj do Výkonného výboru, vďaka čomu sa dostal medzi úzku skupinu najvýznamnejších funkcionárov na Slovensku. Miesto získal aj v Preverovacej komisii a bol tiež sociálnym referentom.⁴⁴ Za prvého predsedu Demokratickej strany bol zvolený Ján Ursíny. O niečo významnejšou udalosťou slovenských demokratov bol však ich prvý riadny zjazd v Martine konaný počas 7. a 8. júla 1945, ktorý definitívne zakončil

na jeho zdravotnom stave a po šiestich rokoch za mrežami zomrel. Ďalší svedkovia v procese Čatloš a spol. In *Národná obroda*, 1947, roč. 3, č. 271, s. 2.

42 JABLONICKÝ, Jozef. *Povstanie bez legend*. Bratislava: Obzor, 1990, s. 187. ISBN 80-215-0077-8.

43 HUSÁK, ref. 2, s. 243.

44 SNA Bratislava, f. Demokratická strana (DS), š. 49, č. j. 4, Funkcionári Demokratickej strany zvolení v Košiciach na zjazde delegátov 4. apríla 1945.

niekoľkomesačné konštituovanie tohto politického subjektu a dal Demokratickej strane finálnu podobu. Zjazdu sa zúčastnilo 446 zástupcov okresných a miestnych organizácií DS a mnoho iných funkcionárov. Táto významná udalosť sa začala úvodným príhovorom Ursínyho, po ktorého slovách boli zjazdu predstavené jednotlivé komisie, v rámci ktorých sa mala formovať budúca stranícka štruktúra. Najdôležitejšiu úlohu mala Kandidačná komisia vyberajúca reprezentantov do SNR aj parlamentu, ktorá navyše určovala politikov do širšieho výkonného výboru.⁴⁵

Hlavná časť zjazdu sa začala až nasledujúci deň, keď sa konal verejný sprievod členov strany ulicami Martina. Na čele stál legionár Ján Bukovský nesúci československú zástavu, za ním kráčal podpredseda československej vlády Ján Ursíny, minister vnútorného obchodu Ivan Pietor, štátny tajomník Ján Lichner, predseda SNR Ján Lettrich a povereníci Ivan Štefánik, Tomáš Tvarožek, Martin Kvetko a samozrejme tiež Ján Ševčík.⁴⁶ Zjazd následne pokračoval o 14. hodine prejavom Ursínyho, ktorého neskôr vystriedal hosť demokratov Gustáv Husák. Potom už vystúpili členovia komisií so svojimi závermi a boli schválené ich programové či organizačné návrhy. Pred referátom kandidačnej komisie vystúpil ešte raz Ursíny, ktorý sa na prekvapenie prítomných vzdal miesta predsedu strany v prospech Jozefa Lettricha. Odôvodnil to svojou vládnu funkciu v Prahe, ktorá mu nedovoľovala byť často na Slovensku. Skutočnosť však bola taká, že zrejme nemal medzi straníkmi dostatočnú podporu, keďže ho zväzovala ešte predvojnová spolupráca s ľudákmi. Na rokovania o Žilinskej dohode totiž odišiel ako reprezentant slovenských agrárnikov v októbri 1938 práve Ursíny, aj keď, ako uznáva Ševčík, sa mu tam ísť v skutočnosti vôbec nechcelo a po vojne mu bolo táto „spolupráca“ vyčítaná neprávom.⁴⁷ Nasledovalo schválenie kandidátky do Národného zhromaždenia a Slovenskej národnej rady. Zvolené bolo aj Predsedníctvo DS, v ktorom opäť získal miesto aj Ševčík a potvrdil tým svoje prominentné postavenie v strane.⁴⁸

Po oslobodení východu Slovenska bola 7. februára 1945 obnovená aj činnosť Zboru povereníkov. Ján Ševčík nemohol ešte v tomto (tretom) zbore participovať a post nezískal ani v štvrtom – obsadiť znovu miesto povereníka pre pošty sa mu podarilo až 11. apríla. Na tejto pozícii vydržal do 18. septembra 1945, keď bol povýšený do funkcie povereníka pre zdravotníctvo,⁴⁹ ktorým ostal do

45 SYRNÝ, Marek. *Slovenskí demokrati, 44-48*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 2010, s. 46. ISBN 978-80-970238-5-0.

46 Tamže.

47 SNA Bratislava, f. „S“, 501 – 1, Zápisky Jána Ševčíka, s. 39.

48 ŠUTAJ, Štefan (ed.). *Slovenské občianske politické strany v dokumentoch (1944 – 1948)*. Košice: Spoločenský ústav SAV, 2002, s. 10. ISBN 80-967182-2-3.

49 Zmeny v Sbore povereníkov. In *Katolícke noviny*, 1945, roč. 18, roč. 60, s. 3.

16. augusta 1946. Ako hlavný predstaviteľ slovenského zdravotníctva dohliadal aj na znárodnenie liečivých minerálnych zdrojov, kúpeľných podnikov či zdravotníckych ústavov.⁵⁰ Miesta povereníka ho nakoniec zbavilo po necelom roku samotné vedenie Demokratickej strany, pretože mu v tom čase už prestávalo dôverovať.⁵¹

Koncom roka 1945 sa stal Ševčík poslancom Dočasného národného zhromaždenia a po riadnych voľbách v máji 1946 obhájil svoj poslanecký mandát aj v Ústavodarnom národnom zhromaždení, kde bol dokonca zvolený za podpredsedu parlamentu. Už pred voľbami však otvorene vystupoval proti vedeniu DS, na ktorom mu prekážalo, že v ňom boli zastúpení prevažne evanjelici. Niekoľkí nespokojní demokrati, ako bol on, sa preto začiatkom roka 1946 rozhodli založiť vlastnú stranu, ktorá by hodnovernejšie reprezentovala katolícky elektorát. V tomto úsilí ich od začiatku podporovali komunisti, ale aj Edvard Beneš, s ktorým sa Ševčík dokonca osobne stretol, aby prediskutoval vznik katolíckej strany na Slovensku. Predstavitelia DS si rýchlo začali uvedomovať nebezpečenstvo, aké im hrozí po vytvorení novej strany, vďaka čomu by mohli stratiť monopol na slovenskú nekomunistickú politiku, a rozhodli sa im ustúpiť. Chvíľu sa zdalo, že „už nič nebude stáť v ceste k vytvoreniu tretej politickej strany,“ ale skúsený politik Ursíny zasiahol do jednaní katolíkov a dal im ponuku, ktorú nedokázali odmietnuť.⁵² Nakoniec sa dohodli, že katolíckym politikom bude umožnené predložiť svoje požiadavky vedeniu Demokratickej strany.⁵³ Na 30. marca bola preto zvolaná schôdza vedúcich demokratických činiteľov a iniciátorov novej strany do reštaurácie Sedliackej banky v Harmónii, ktorej sa zúčastnili Jozef Lettrich, Ján Ursíny, Jozef Styk, Matej Josko za evanjelické vedenie DS a za katolíkov napríklad Andrej Cvinček či Ján Kempný a nechýbal ani Ján Ševčík.⁵⁴

50 Rokovanie o znárodnení minerálnych zdrojov a kúpeľov. In *Pravda*, 1945, č. 201, s. 2.

51 Demokrati začínali mať už vážne podozrenie, že o politike a fungovaní strany niekoho informuje, aj keď ešte nevedeli presne či KSČ, alebo sovietske veľvyslanectvo. Ako kompenzáciu však získal pomerne lukratívne miesto generálneho riaditeľa Štátnych kúpeľov. URSÍNY, ref. 2, s. 175.

52 Ako uvádza vo svojich spomienkach novinár Pavol Čarnogurský, Ursíny prišiel s ponukou na uzmierenie práve vo chvíli, „keď zástupcovia tretej strany a to Cvinček, ing. Filo, Ševčík, a Dr. Kempný išli do Prahy s tým, že na zasadnutí NF v Prahe dôjde ku konečnému rozhodnutiu DS a k vyhláseniu založenia novej strany. Vtedy podľa referátu Kempného, podpredseda Ursíny prišiel k nim s ponukou, že niet takej podmienky zo strany katolíkov, ktorú by DS neprijala a sám predložil ním koncipované podmienky, ktoré DS bola ochotná akceptovať v prospech skupiny, ktorá chcela založiť tretiu stranu“. SNA Bratislava, f. DS, š. 1, č. j. 47, Zápisnica s redaktorom Pavlom Čarnogurským zo 16. júla.

53 URSÍNY, ref. 2, s. 90.

54 ŠUTAJ, ref. 48; NA Praha, f. Zenkl Petr, Dr., zn. 33-1/42, Aprílová dohoda, s. 4. Pozri aj: KRUŽLIAK, Imrich. Dva slovenské svety. Čo viedlo k Aprílovej dohode a májovým voľbám

Zaviazali sa k vzájomnej dohode, ktorá bola podpísaná na druhý deň v Lettrichovom byte a do histórie vošla ako *Aprílová dohoda*.

Neskôr sa, paradoxne, stal Ján Ševčík jej najhlasnejším odporcom, čo však úzko súvisí už s jeho spoluprácou s komunistami. Predsedníctvu DS napísal koncom roka 1947 otvorený list, kde spochybnil prospešnosť dohody s katolíkmami, lebo sa domnieval, že spoločne s ňou sa do strany dostalo veľa „nedemokratických živlov“ a bývalých ľudákov, ktorí to nemyslia s ČSR úprimne.⁵⁵ Treba dodať, že tento list skoncipoval už spoločne s Viliamom Širokým, predsedom KSS, v jeho bratislavskom byte.⁵⁶

Počas jesennej krízy v roku 1947 zaútočili komunisti za pomoci bezpečnostného aparátu na mnohých katolíckych politikov Demokratickej strany, medzi nimi i na Jána Ursínyho. Otto Obuch, ktorý pracoval ako tlačový referent na Ursínyho úrade podpredsedu vlády, bol 23. septembra 1947 zatknutý, keďže sa zistilo, že udržiaval styky so zahraničným ľudáckym exilom. Mal pre nich zaobstarávať informácie napríklad o ťažbe uránu v jáchymovských baniach, ktoré získal údajne práve od Ursínyho. Obuchovi podľa komunistických vyšetrovateľov umožnil Ursíny získať aj interný zápis o rokovaní ohľadom milosti pre Jozefa Tisa. Vzhľadom nato, že Obuch vypovedal pod „psychologickým nátlakom“, lebo ho po zadržaní rozpracovávali niekoľko týždňov bez prestávky a dostatočného spánku, v roku 1964, keď na žiadosť Jána Ursínyho bol celý tento prípad znovu prešetrený, napokon vyhlásil, že mu demokratický politik pri jeho „protištatnej činnosti“ vedome nepomáhal.⁵⁷

V takejto napätej situácii po odstavení Ursínyho sa konal 24. a 25. januára 1948 druhý zjazd demokratov, ktorý sa síce skončil bez vážnejších rozbrojov, no pre niektorých menej šťastne.⁵⁸ Ševčík, u ktorého mnohým členom prekážala jeho orientácia na komunistov a preukázateľná podvratná činnosť, ktorú dal najavo najmä svojim novembrovým listom (ten sa stal dôkazom o existencii prokomunistického krídla DS), sa nestal opätovne členom predsedníctva.⁵⁹

Ursíny bol nakoniec odsúdený 29. apríla 1948 na 7 rokov za trestný čin vyzradenie štátneho tajomstva a zločin vojenskej zrady. Neskôr mu sám Obuch

1946. In MEDVECKÝ, Matej (ed.). *Posledné a prvé slobodné (?) voľby – 1946, 1990*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2006, s. 219-227. ISBN 80-969296-5-8.

55 ŠUTAJ, ref. 48, s. 452-453.

56 NA Praha, f. GP, zn. SGPt 20/54, Ján Ševčík, bývalý podpredseda vlády ČSR – preskúmanie rozsudku Najvyššieho súdu v Praha č. 1 T 16/54 zo dňa 25. 6. 1954 – informácia z 8. 1. 1965, s. 12.

57 Archiv bezpečnostních složek (ďalej ABS), f. Inspekce ministra vnitra (ďalej IMV), A 8/1, č. j. 1306, Ján Ursíny, Správa inšpekcie ministerstva vnútra z júna 1964, s. 3.

58 BARNOVSKÝ, ref. 1, s. 233.

59 SYRNÝ, ref. 45, s. 167.

v Leopoldove údajne potvrdil, že si všetko iba vymyslel.⁶⁰ Len niekoľko dní pred svojím odsúdením mal tiež bývať predseda DS podľa vlastných spomienok rozhovor s predsedom senátu štátneho súdu v Bratislave, ktorý mu povedal, že akokoľvek bude popierať svoju vinu, na výsledku súdu to nič nezmení. Jána Ursínyho tak môžeme zaradiť medzi jednu z prvých justičných obetí nového komunistického režimu, ktorý po februári pomáhal zavádzať aj sám Ševčík.⁶¹

Anna Ševčíková

Vzťah k svojej druhej manželke u Ševčíka nemôžeme označovať len za partnerský, ale vedeli by sme ho nazvať aj politickým. Začal sa formovať po vyhlásení Slovenského národného povstania, rástol uprostred stredoslovenských hôr, kde sa obaja spoločne zúčastnili boja proti Nemcom a po skončení druhej svetovej vojny bol spečatený sobášom. Anna Ševčíková (rod. Malinová) ho sprevádzala popri rôznych politických funkciách až do susednej cely vo väznici Praha-Ruzyň. Nebola však žiadnou pasívnou účastníčkou slávnejšieho manžela, ale aktívne sa zapájala do ideologickej a stranícko-politickej agitácie, keďže sa už od roku 1945 angažovala v rôznych ženských spolkoch a organizáciách podporujúcich „spriatelene“ slovanské krajiny (predovšetkým Juhosláviu). Okrem svojej vlastnej činnosti sekundovala manželovi v jeho zápase o vysoké štátne funkcie. Je dokonca možné, že to bola práve ona, kto politicky nasmeroval jej muža k podpore februárového prevratu.

Anna Malinová sa narodila 25. júla 1922 na západnom Slovensku. Pochádzala z malej obce Senica pri Myjave. Jej otec Karol Malina, agent poisťovne, ktorý za prácou často cestoval do Juhoslávie, v roku 1937 nečakane zomrel a zanechal po sebe nezaopatrenú rodinu. Ovdovená Etela Malinová (rod. Chocholáčková), jej matka, si musela po krátkom čase nájsť nového manžela, ktorý by im pomohol v neutešenej finančnej situácii.⁶² „Po jej vydaji som mala možnosť znovu štu-

60 ABS, f. IMV, A 8/1, č. j. 1306, Ján Ursíny, Správa inšpekcie ministerstva vnútra z júna 1964, s. 1.

61 Neskôr počas vyšetrovania proti Jánovi Ševčíkovi vypovedal popri 35 svedkoch aj jeho bývalý demokratický kolega Ján Ursíny. Ako uvádza vo svojich spomienkach: „Vypočúval ma veľmi drsný poručík o našom poslancovi a neskôršie i o podpredsedovi vlády Jánovi Ševčíkovi. Vypovedal som, že mu nič nemôžem proti Ševčíkovi povedať, najviac ak to, že ma raz v Brne môj starý známy upozornil, že Ševčík sa v Brne stretáva s jedným emigrantom Rusom, s ktorým máva dlhé rozhovory a ktorého podľa svojho presvedčenia informuje o všetkom, čo sa v predsedníctve DS deje. A ten že to pravdepodobne referuje všetko KSC (sovietskemu veľvyslanectvu). A preto sme Ševčíka poverenictva zbavili a bol vymenovaný za riaditeľa Štátnych kúpeľov. To, že sme Ševčíka zbavili funkcie poverenika a z akého dôvodu, som však do zápisnice neuviedol. Zaznamenal len celkom nepatrné veci, lebo ostatné sa mu zaznamenávať nehodilo. Chcel len argumenty proti nemu.“ URSÍNY, ref. 2, s. 175.

62 ABS, f. Vyšetrovací spisy – Centrála (V/MV), archivní číslo (a. č.) V-935-MV, Protokol o vý-

dovať. V r. 1938 – 42 som maturovala a ukončila štúdiá na Učiteľskej akadémii v Turčianskych Tepliciach,“ povedala v roku 1968 Ševčíková.⁶³ Podľa prihlášky, ktorú si podala ešte 30. novembra 1942 do HSLŠ, bola slovenskej národnosti a rímskokatolíckeho vierovyznania.⁶⁴ Navštevovala ľudovú školu v Senici, po ktorej absolvovala tri roky gymnázia v Trnave, aby nakoniec prestúpila na učiteľský ústav v Turčianskych Tepliciach.⁶⁵ Ako mladá učiteľka získala svoje prvé miesto na rímskokatolíckej ľudovej škole v spišskej obci Výborná.⁶⁶ Anna Malinová v tomto období ovládala plynule nemecký jazyk, orientovala sa však vždy predovšetkým na slovanské národy.

So svojim budúcim manželom, politikom Jánom Ševčíkom, sa spoznala počas SNP v roku 1944 cez jednu svoju známu. Tá ju vtedajšiemu povereníkovi pošty a telegrafu odporučila ako spojku, ktorá sa dokáže nepozorovane dostať cez frontovú líniu do Bratislavy.⁶⁷ Keď sa jej to podarilo a vrátila sa k Ševčíkovi so všetkými informáciami, ktoré po nej vyžadoval, zobral si ju pod svoje krídla. Anna Malinová, mladá učiteľka a povstalecká spojka, sa začala rýchlo so Ševčíkom zbližovať, aj keď trvalo ešte niekoľko mesiacov, kým sa ich vzťah naplno rozvinul. Neprekážalo jej ani to, že bola od neho o 26 rokov mladšia.⁶⁸

Po vojne sa Anna Malinová vrátila naspäť k svojmu povolaniu učiteľky; prijali ju na meštianskej škole v Košiciach, kde však vydržala iba krátko, lebo ju Ševčík vzápätí požiadal o ruku a v nárýchlo zorganizovanej svadbe si obaja povedali svoje „áno“.⁶⁹ Pracovné povinnosti donútili mladomanželov presťahovať sa do Bratislavy, kde sa im narodil 5. januára 1946 aj prvý syn Ján Boleslav.⁷⁰ Keďže po narodení dieťaťa sa dohodli, že Ševčíková sa zatiaľ ešte nevráti do práce, ale ostane v domácnosti, našla svoje uplatnenie v práci pre Zväz slovenských žien, čo bola ženská organizácia s komunistickým zameraním.⁷¹ „Ako jeden z vedúcich predstaviteľov Demokratickej strany dostal sa muž do konfliktov

povedi Anny Ševčíkovej z 25. mája 1953.

63 Osobný archív Mariána Ševčíka, Životopis Anny Ševčíkovej.

64 SNA Bratislava, f. Hlinkova slovenská ľudová strana, š. 237, Prihláška Anny Ševčíkovej za člena Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, s. 1.

65 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Životopis Anny Ševčíkovej z 18. septembra 1953.

66 SNA Bratislava, f. „S“, 501 – 1, Zápisky Jána Ševčíka, s. 82.

67 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Protokol o výpovedi Anny Ševčíkovej z 5. marca 1953.

68 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Životopis Anny Ševčíkovej z 18. septembra 1953; Osobný archív Mariána Ševčíka, Životopis Anny Ševčíkovej.

69 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 5. februára 1954.

70 Toho nasledoval zhruba po piatich rokoch 19. januára 1951 Marián Igor. ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Žaloba na Najvyšší súd z 8. októbra 1953; Nepodpisala som. In *Slovenka*, 1968, roč. 21, č. 19, s. 10.

71 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Životopis Anny Ševčíkovej z 18. septembra 1953.

s vedením svojej strany, a to aj kvôli mne, že pracujem medzi ženami-komunistkami,“ spomínala si Anna Ševčíková. „Upodozrievali ma, že som ako agentka Rusov ,nasadená na neho‘, aby som ho ovplyvnila proti línii DS.“⁷²

Podobne ako jej manžel, aj Anna Ševčíková bola veľmi iniciatívna a politicky sa angažovala na rôznych spoločenských podujatiach. Napriek svojim aktivitám ale nevstúpila do žiadnej strany a od roku 1945, keď zakázali HSLŠ, bola „bezpartajní“, ako ju označili neskôr príslušníci ŠtB.⁷³ Roku 1946 pôsobila ako generálna tajomníčka akcie *Pomoc Juhoslávii*, pričom obiehala povereníkov všetkých strán a zbierala financie na dobročinné účely.⁷⁴ Mohla to byť práve ona, kto ideologicky posunul Jána Ševčíka doľava, od DS ku komunistom, čo jej pripisovali aj samotní demokrati. Na jeho politický vývoj musela mať po roku 1944 silný vplyv, ktorý by sme nemali podceňovať.

Anna Ševčíková zohrala významnú úlohu aj počas februára 1948, keď sa spoločne so svojim manželom postavila na stranu komunistických predstaviteľov vedených Klementom Gottwaldom. Keď nadišla chvíľa boja medzi komunistami a ich demokratickou opozíciou o budúcnosť Československa, Ján Ševčík, v tom čase už podpredseda Národného zhromaždenia, nemohol stáť bokom a rozhodol sa spoločne so svojou manželkou v tomto zápase jednoznačne podporiť Gottwalda. Komunisti so Ševčíkom nadviazali kontakt hneď na začiatku krízy a on vyslal už 21. februára Annu do Prahy, aby informovala vedenie KSČ, že s ním majú počítať v obnovenej vláde. Zatiaľ čo Ján Ševčík pomáhal komunistom prebrať moc v hlavnom meste republiky, jeho žena vystúpila na podporu februárovej zmeny v Bratislave a predniesla prejav pred demonštrantami na balkóne Slovenského národného divadla. Ševčík získal za spoluprácu od Gottwalda miesto štátneho tajomníka na ministerstve národnej obrany a stal sa členom vlády. Podarilo sa mu tiež transformovať Demokratickú stranu na prokomunistickú Stranu slovenskej obrody, ktorej sa stal prvým predsedom.

Keď sa počas roku 1952 nakoniec komunisti rozhodli zbaviť aj Ševčíka, perzekúciám sa nevyhla ani jeho manželka. Anna Ševčíková bola s ich oboma chlapcami prevezená po týždni od jeho zatknutia do Veselíkova, do vily neďaleko od Prahy, kde bola internovaná tiež žena a deti Rudolfa Slánskeho.⁷⁵ Počas

72 Vedenie demokratov určite podozrievalo sledovalo aktivity Ševčíkovej a jej blízkosť k známym predstaviteľom KSS musela u nich vzbudzovať vážne obavy, či nie je skompromitovaný aj Ševčík. Vzťah k manželke mu spolustraníci dlho vyčítali. Dokladá to nakoniec aj sama Anna Ševčíková: „Stále ma upodozrievali, že som tajná, zaprisahaná komunistka, že paktujem so ženskou organizáciou, ktorá dostávala pokyny od komunistov.“ Nepodpísala som. In *Slovenka*, 1968, roč. 21, č. 19, s. 10.

73 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Protokol o výpovedi Anny Ševčíkovej z 25. mája 1953.

74 Nepodpísala som. In *Slovenka*, 1968, roč. 21, č. 19, s. 10.

75 Tamže, s. 11.

jej zadržiavania ju niekoľkokrát previezli do Prahy a podrobili výsluchu, aby ŠtB zistila čo najviac kompromitujúceho materiálu o jej manželovi.⁷⁶ Pôvodne im mala poslúžiť iba ako svedok, no nakoniec aj ju 7. mája 1953 uväznili.⁷⁷ Vo väznici bola zatvorená takmer rok, kým ju po krátkom súdnom procese nepustili na slobodu za svojimi deťmi. Anna Ševčíková po celý čas nevedela, z akého dôvodu ju vlastne zadržovali a je pravdepodobné, že to dlhé mesiace nevedeli ani jej vyšetrovatelia.

Keďže celý majetok Ševčíkovcov prepadol ešte v roku 1952 štátu, po prepustení na slobodu nemala finančné prostriedky a bola odkázaná na pomoc iných. So svojimi deťmi sa presťahovala na vidiek do Výbornej pri Kežmarku, kde kedysi učila na miestnej škole. Keď sa v máji 1960 dostal Ševčík na slobodu, bol duševne aj fyzicky vyčerpaný. Mal už 64 rokov a obdobie strávené psychickým aj fyzickým nátlakom počas zdĺhavého vyšetrovania sa na ňom výrazne podpísalo. Neustále chorľavel a navyše sa so ženou Annou a ich dvoma malými deťmi museli pretĺkať v ťažkých finančných podmienkach. Štátna bezpečnosť politikom prepusteným počas amnestie ďalej nedôverovala. Po čase nadobudli agenti ŠtB pocit, že „začínajú obnovovať staré styky a uskutočňujú rôzne schôdzky v súkromných bytoch“.⁷⁸ Spomínali sa mená, ako boli napríklad Lichner, Ursíny, ale aj Ján Ševčík. Ten však veľa takýchto schôdzok uskutočniť nestihol, lebo čoskoro sa mu začal zhoršovať zdravotný stav. Bývalý predseda Strany slovenskej obrody zomrel 6. marca 1965 v Bratislave. Zanechal po sebe ovdovenú Annu Ševčíkovú s dvoma chlapcami, o ktorých sa musela teraz sama postarať. Napriek tomu sa jej podarilo vrátiť do bežného života, k učeniu, organizovaniu spolkov a na malú chvíľu sa znovu dokázala vyšplhať aj k celoštátnej politike, keď sa stala poslankyňou Snemovne národov Federálneho zhromaždenia.⁷⁹

Viliam Široký

Už od skončenia vojny viedol Ján Ševčík takpovediac dvojitý život. Na jednej strane bol vysokým funkcionárom demokratov, na strane druhej však sympatizoval so snahami komunistov zaviesť v Československu, slovami Rudolfa Slánského, „nový, vyšší typ štátu“.⁸⁰ Ako sa dozvedáme z hlásenia agenta V – 101,

76 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Protokol o výpovedi Anny Ševčíkovej z 25. júna 1952.

77 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Rozhodnutie o väzbe Anny Ševčíkovej z 19. mája 1953.

78 PEŠEK, Jan – LETZ, Róbert. *Štruktúry moci na Slovensku 1948 – 1989*. Košice: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 423. ISBN 80-7165-469-8.

79 Anna Ševčíková. In *Společná česko-slovenská digitální knihovna* [online]. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=279&id=3690> [cit. 2019-07-16]

80 Stenografické protokoly zo zasadania ÚNZ, 7.5.1948. In *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* [online]. Dostupné na internete: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/112schuz/s112008.htm> [cit. 2019-03-23]

ktoré je datované 25. októbra 1947, Klement Gottwald k Ševčíkovi prechovával zrejme určité sympatie.⁸¹ Keď prišla začiatkom nasledujúceho roku februárová kríza, bol už s komunistami dohodnutý, že v rozhodujúcej chvíli podporí rekonštrukciu vlády pod vedením KSČ. Ševčík bol minimálne od začiatku druhej svetovej vojny horlivým zástancom orientácie Československa na Východ a podporovateľom úzkych vzťahov so Sovietskym zväzom. „*Naše miesto bolo, je a musí byť v spoločnosti slovanských národov,*“ tvrdil. „*Proti nemeckej rozpínavosti a vzráhajúcej sa maďarskej iredente a revizionizmu, je naše miesto len a len v úprimnom priateľstve so ZSSR.*“⁸²

Komunisti ho vo februári 1948 využili, aby zvnútra rozvrátil Demokratickú stranu a pretvoril ju na lojálnejší politický subjekt, čím vznikla Strana slovenskej obrody (SSO). Jej prvým predsedom sa stal práve Ševčík, ale samotná strana nedisponovala žiadnou autonómiou a jej existencia bola odôvodnená iba potrebou formálneho zachovania kontinuity demokracie. V zjednotenom Národnom fronte participovala až do zrušenia režimu v novembri 1989. Po májových voľbách v roku 1948 sa Ján Ševčík dostal na vrchol moci. Stal sa podpredsedom vlády, poslancom Národného zhromaždenia a predsedom Strany slovenskej obrody. Vyššie nad ním bol formálne už len predseda Antonín Zápotocký, ktorý mal po pri ňom ešte dvoch ďalších námestníkov. Bolo to však len zdanie reálnej moci. Do septembra 1951, keď mu po odvolaní generála Ludvíka Svobodu priradili na starosť Štátny úrad pre telesnú výchovu a šport (ŠÚTVŠ), vládol Ševčík len na papieri a mal prakticky nulové výkonné právomoci.

Mračná nad Ševčíkovou politickou budúcnosťou sa začali definitívne zaťahovať koncom mája 1952. Zodpovedným za jeho predčasný pád bol pred-

81 „*Pavlov ze Strany slobody řekl, že se vůči němu vyjádřil pán předseda vlády Gottwald, že by v budoucnosti mohl hrát rozhodující úlohu v DS bývalý pověřenec Ševčík,*“ píše sa v správe agenta. Ďalej sa od neho dozvedáme, že „*dr. Ševčík holduje zcela neobvyklou měrou alkoholu a v opilosti několikrát prozradil, že je člověkem Rusů, že o všem, co se děje v DS, podával zprávy ruskému konzulovi v Bratislavě Demjanovi. Také své partnery z pitek prý strašil Rusi.*“ ŠUTAJ, ref. 48, s. 444. Agent V – 101 bol Valerij Vilinský, tajomník ministra dopravy Ivana Pietora, ktorý sa počas posledných mesiacov tretej republiky zaslúžil o to, aby boli komunisti vždy o dva kroky pred svojimi demokratickými oponentmi – patril medzi najvýznamnejších informátorov KSČ. K jeho pôsobeniu pozri: ŽÁČEK, Pavel. Agent, ze kterého se dalo žít. In MEDVECKÝ, Matej (ed.). *Prvé a posledné (?) voľby 1946, 1990*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2006, s. 102-157. ISBN 80-969296-5-8.

82 ŠUTAJ, ref. 48, s. 452. Tento svoj postoj odôvodňoval predovšetkým predstavou Sovietskeho zväzu ako krajiny zjednocujúcej Slovanov; ešte počas svojich odbojových rokov v ilegality podmienil spoluprácu členov svojej odbojovej skupiny prisahou, že sú politicky ukotvený na Sovietsky zväz. Jeho oddaný vzťah k „slovanstvu“ nám dokazujú aj slová jeho manželky, podľa ktorej „*miloval Rusko a bojoval za lepší osud Slovanov*“. Takáto „láska“ k Rusku ho vo výsledku prinútila orientovať sa na ZSSR. Komunistickej veľmoci počas celého obdobia tretej republiky vynášal informácie týkajúce sa diania medzi demokratmi a všeobecne na Slovensku. Nepodpísala som. In *Slovenka*, 1968, roč. 21, č. 19, s. 10.

všetkým Viliam Široký, predseda KSS, s ktorým mal Ševčík dlhoročné osobné nezhody. Široký patril medzi najvýznamnejších československých politikov 20. storočia.⁸³ Narodil sa 31. mája 1902 ako siedme dieťa Jána Širokého a Kataríny (rod. Hrušovskej). Jeho otec pracoval v Bratislave ako železničiar, vďaka čomu sa im podarilo získať zamestnanecký byt na dnešnej Žilinskej ulici, kde strávil Viliam väčšinu svojho dospelovania. Keďže otec budúceho lídra KSS čoskoro zomrel, zanechal po sebe vdovu a deväť nezaopatrených detí. Mladý Viliam bol preto nútený ukončiť svoje štúdium predčasne už v pätnástich rokoch, keďže musel pomáhať matke a po vzore svojho zosnulého otca sa zamestnal ako pracovník železníc.⁸⁴

Onedlho vstúpil aj do odborov, začal sa politicky angažovať a stal sa členom Komunistickej strany Československa. Po vypuknutí druhej svetovej vojny emigroval do Sovietskeho zväzu a keď sa v júli 1941 vrátil na Slovensko, bol ľudáckym režimom zadržaný a následne na dlhé roky uväznený. Keďže sa mu podarilo z väzenia uniknúť až začiatkom roka 1945, nemohol sa zúčastniť SNP, čo bol hlavný dôvod osobnej antipatie, ktorú cítil k povereníkovi Jánovi Ševčíkovi. Napriek neúčasti na tejto kľúčovej dejinnej udalosti sa však Široký v obnovenom Československu rýchlo dostal medzi vedúcich predstaviteľov KSS, ktorej sa stal v roku 1945 aj predsedom. So Ševčíkom spolupracoval Široký minimálne už od roku 1947, keď mu pomohol skoncipovať jeho kritický list vedeniu Demokratickej strany.

Dnes je stále ešte pomerne otáznne, aký bol jeho národnostný pôvod, aj keď historik Tomáš Černák poukazuje na to, že v rodnom liste bol zapísaný ako „*Vilmos Schiroky*“ a pri vzniku Československa rozprával budúci komunistický politik len veľmi slabo po slovensky; navyše, ešte aj pri policajnom šetrení na konci 20. rokov bol jeho pôvod označený na prezídiu ako „*neznámy*“.⁸⁵ Ján Ševčík, odporca nemeckej a maďarskej rozpínavosti, považoval Širokého za Maďara, ktorý to s myšlienkou slovenského národa a všeslovenskej vzájomnosti nemys-

83 K jeho životu pozri: ZAVACKÁ, Marína. Viliam Široký. Stalinský káder na slovenský spôsob. In *Do pamäti národa. Osobnosti slovenských dejín prvej polovice 20. storočia*. Bratislava: Veda, 2003, s. 559-562. ISBN 80-224-0771-2; PEŠEK, Jan. Široký Viliam, komunistický politik, 31. 5. 1902 Bratislava – 6. 10. 1971. In PEŠEK Ján a kol. *Aktéri jednej éry na Slovensku 1948 : 1989. Personifikácia politického vývoja*. Prešov: Vyd. Michala Vaška, 2003, s. 317-323. ISBN 80-7165-417-5; DEJMEK, Jindřich. Ministr zahraničních věcí Viliam Široký, jeho úrad a diplomatická služba komunistického Československa (1950–1953). In PROKŠ, Petr (ed.). *České země a moderní dějiny Evropy: studie k dějinám 19. a 20. století*. Praha: Historický ústav, 2010, s. 289-316. ISBN 978-80-7286-165-1.

84 ČERNÁK, Tomáš. Viliam Široký a Július Ďuriš – Rodinný pôvod, sociálne pomery a začiatky pôsobenia v komunistickou hnutí. In *Historický časopis*, 2013, roč. 61, č. 2, s. 314. ISSN 0018-2575.

85 Tamže, s. 315.

lel úprimne.⁸⁶ Ako si neskôr spomínal jeden Ševčíkov zamestnanec, predsedu KSS vyslovene nenávidel a obviňoval ho zo zbabelosti počas Povstania, keďže bol presvedčený, že ostal dobrovoľne uväznený v Nitre, aby sa vyhol priamemu boju, hoci sa mohol sám oslobodiť. Aj keď sa toto obvinenie zrejme nezakladalo na pravde, fakt, že ho stále reprodukoval, negatívne poznačil ich vynútenú spoluprácu po roku 1948.⁸⁷ Vzájomný vzťah týchto dvoch politikov bol vďaka tomu od začiatku až neštandardne zlý.⁸⁸ Ševčík bol tvrdohlavý, veril svojim autentickým, hoci podľa všetkého neovereným informáciám pochádzajúcim ešte z čias SNP a o svojom kolegovi zrejme rozhlasoval, že je zbabelec.⁸⁹

Predseda KSS sa nakoniec do Povstania osobne nemohol zapojiť, lebo ho celé strávil vo väzení. Tam sa paradoxne zoznámil aj so Ševčíkom, ktorý bol na krátke obdobie v rovnakej väznici ako on; vzhľadom na to, že ľudácka justícia naďalej rešpektovala niektoré československé zvyky, fungovala aj pri zadržiavaní podozrivých počas druhej svetovej vojny tzv. zdravotná vychádzka, vďaka ktorej sa ilegálni pracovníci mohli dostať aj na niekoľko hodín mimo väznicu. A práve pri jednej takejto „vychádzke“ sa údajne spoznali.⁹⁰ Na rozdiel od neho ale Širokého neprepustili a zostal zatvorený v Nitre spoločne s ďalšími prominentnými komunistami až do vypuknutia SNP. Gustáv Husák a ostatní členovia ilegálnej KSS pripravili ešte pred začiatkom Povstania plán, ako svojich spolustraníkov bezpečne oslobodiť, napokon ho však museli oddialiť a ich útek sa nakoniec vôbec nekonal. To, že sa nepodarilo komunistickým funkcionárom z Nitry ujsť, bolo predmetom určitých kontroverzií aj medzi samotnými predstaviteľmi KSS.⁹¹ Širokému sa nakoniec podarilo utiecť z väzby až s Júliusom

86 Rozhovor autora s Mariánom Ševčíkom z 29. decembra 2019 v Pravoticiach.

87 Tamže.

88 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Protokol o výpovedi Eugena Korunku z 11. septembra 1953.

89 Na dôvod, prečo vôbec nespomína zásluhy Širokého počas odboja, sa ho spýtali aj v roku 1958, keď písal svoje spomienky na odboj a SNP: „*Ale keby bol Široký prišiel do povstania, kde sme ho túžobne očakávali a bol by si tam príkladne počínal, ani jeho dobré činy by som nezamlčal, hoci patrí medzi mojich najväčších nepriateľov, on však neprišiel a preto do histórie Slovenského národného povstania sa nedá jeho meno ani pri najlepšej vôli nijak napasovať.*“ SNA Bratislava, f. „S“, 501 – 1, Zápisky Jána Ševčíka, s. 82.

90 Tamže, s. 71.

91 Kým prvý politik občas naznačoval, že jeho kolega sa mohol dostať na slobodu aj sám, Široký so svojimi prívržencami zasa tvrdil, že mu útok znemožnil práve Husák, ktorý sa ho politicky obával vo vedení SNP. Po druhej svetovej vojne medzi nimi túto vzájomnú nevraživosť rozdúchaval práve Viliam Široký, ktorý sa mocensky dostal na popredné miesta, zatiaľ čo Husák pomaly upadal, až sa nakoniec stal obeťou zinscenovaného procesu s „*buržoáznymi nacionalistami*“, po ktorom bol odsúdený na dlhoročné väzenie a len tesne sa vyhol poprave. Znami komunistickí politici, ako bol napríklad Karol Bacílek alebo Širokého nitriansky spoluväzeň Július Ďuriš, vyhlasovali, že Husák s Novomeským si neželali, aby boli Širokého ľudia oslobodení, a preto bezdôvodne naliehali na odklad úteku, kým bolo definitívne neskoro. V pro-

Ďurišom po presunutí do Bratislavy 5. februára 1945 za pomoci prokurátora Karola Vagača a bývalého dozorca Štefana Gažíka. Ostatní väzni také šťastie nemali; časť z nich zahynula počas náletu spojencov pri Melku a zvyšní skončili v koncentračnom tábore Mauthausen. Bola to pre komunistov obrovská strata, ktorá vzbudzovala vášne až do konca 60. rokov.

Ako dnes už vieme, práve neúčast' Širokého na SNP bola hlavným dôvodom, kvôli ktorému sa nevedeli so Ševčíkom vo vláde vystáť.⁹² Do Banskej Bystrice prišla ešte začiatkom septembra 1944 podľa Ševčíka „hodnoverná správa“ od jednej spojky z podzemia, podľa ktorej bol útek dobrovoľne odvolaný Širokým, ktorý mal strach o svoju bezpečnosť.⁹³ Vzhľadom na priamočiaru povahu Jána Ševčíka je pravdepodobné, že svojmu komunistickému kolegovi jeho neúčast' v SNP pripomínal, čo Široký nedokázal prekusnúť, keďže to bola preňho veľmi háklivá téma.

Ševčík doplatil na svoje priveľké ambície, ktoré neboli založené na realite a zakladali sa na nesprávnych odhadoch politickej situácie. Jeho konečným cieľom bolo totiž po roku 1950 odstránenie Širokého z pozície ministra zahraničných vecí, na ktorom ho mal nahradiť. Eugen Korunka, jeho zamestnanec na úrade telovýchovy a športu, uviedol počas svojej výpovedi, že Ševčík bol síce „bez výhrad oddaný ZSSR“, ale svojou „slováckou úprimnosťou a priamosťou“ si sám zavinil nakoniec zatknutie, lebo otvorene napádal Širokého a ďalších funkcionárov,⁹⁴ aj keď obyčajne len pred svojimi priateľmi. Ako povedal Korunka vyšetrovateľom: „Široký pochopil, že Ševčík je preňho veľmi nebezpečný a preto podnikol všetko, aby ho odstránil.“⁹⁵

Viliam Široký prišiel 28. mája 1952 na zasadanie Predsedníctva a Výkonného výboru SSO, kde o Jánovi Ševčíkovi podal negatívnu správu, po čom ho predstavitelia strany poslušne odvolali a vylúčili zo svojich radov.⁹⁶ Neprešlo

tiklade k týmto obvineniam sám Husák v prvom vydaní svojich známych spomienok opatrne naznačuje, že v Nitre existovala „deň-dva“ možnosť „oslobodiť sa aj vlastnou iniciatívou uväznených“. Tvrdenia o znemožnení ich oslobodenia sa tešili popularite prakticky až do začiatku normalizácie, keď udalosti okolo (ne)úteku komunistických funkcionárov upadli do zabudnutia, lebo sa Husák stal prezidentom. K neúspešnému pokusu o útek komunistov a jeho príčinách pozri: RAŠLA, Anton. *Civilista v armáde*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry, 1967, s. 133-142; ČERNÁK, Tomáš – MOCKO, Martin. *Husák v odboji a SNP 1938 – 1944*. Bratislava: Marenčin PT, 2016, s. 272-274. ISBN 978-80-8114-653-4; JABLONICKÝ, Jozef. *Samizdat o odboji*. Bratislava: Kalligram, 2004, s. 173-190. ISBN 80-7149-781-9.

92 Rozhovor autora s Mariánom Ševčíkom 29. decembra 2019 v Pravoticiach.

93 SNA Bratislava, f. „S“, 501 – 1, Zápisky Jána Ševčíka, s. 97.

94 ABS, f. V/MV, a. č. V-935-MV, Protokol o výpovedi Eugena Korunku z 22. júna 1953.

95 Tamže.

96 O presnom priebehu zasadnutia Predsedníctva SSO existujú určité pochybnosti, keďže máme k dispozícii viac ako jednu verziu. Podľa Ševčíka sa napríklad svojej funkcie vzdal dobrovoľ-

veľa dní, kým sa do záležitosti vložila aj ŠtB a bývalý podpredseda vlády poputoval do neslávne známej väznice Praha-Ruzyň.⁹⁷ Okrem šéfa slovenských komunistov pri odstránení Jána Ševčíka zohrali významnú úlohu aj Jozef Kyselý a Jozef Mjartan, dvaja čelní predstavitelia Strany slovenskej obrody. Kyselého zastihla v Banskej Bystrici ešte 25. mája 1952 naliehavá správa od Širokého, aby sa urýchlene vrátil cez noc zo soboty na nedeľu do Bratislavy a ráno sa hlásil v jeho bratislavskom byte. Tam sa stretol s Mjartanom a poslancom Vojtechom Törökom, ktorých Široký zavolať, aby im oznámil, že majú na zasadaní Predsedníctva a Výkonného výboru strany vystúpiť proti Ševčíkovi a odvolať ho. Politici SSO ministromi prisľúbili, že budú v tejto veci okamžite konať a svoje „vnútrostranícke rozpory“ vyriešia do dvoch týždňov. To však Širokému nestačilo. Dal im preto svoje ultimátum: buď Jána Ševčíka odvolajú do troch dní, alebo to spraví niekto iný za nich.

O negatívnom charaktere vzťahu Ševčíka so Širokým vypovedá možno aj skutočnosť, že zásah proti predsedovi Strany slovenskej obrody naplánoval Široký práve v čase vrcholiacich príprav na celoštátne oslavy svojej päťdesiatky. Ševčíka prišli agenti Štátnej bezpečnosti zatknúť v piatok 30. mája 1952, teda len deň pred okrúhlymi narodeninami komunistického politika.⁹⁸ Aj keď je pravda, že o samotnom odstránení vicepremiéra nemohol rozhodnúť iba Široký,

ne, keď bol návrh Dr. Kyselého na jeho odvolanie prehlasovaný straníkmi. Dňa 28. mája 1952 sa konalo v dopoludňajších hodinách zasadanie Predsedníctva SSO a popoludní Výkonného výboru. Na týchto zasadaniach sa údajne zúčastnil aj Ševčík, viedol ich však podpredseda strany Jozef Mjartan. Ráno bol podrobený v predsedníctve ostrej kritike od svojich kolegov, ktorí ho vyzvali, aby sa vzdal svojej funkcie, čo on napokon pod nátlakom urobil. Poobede ho zase Výkonný výbor zbavil členstva v strane. Ďalší deň potom predsedníctvo SSO požiadalo ÚAV SNF (Ústredný akčný výbor Národného frontu), aby Ševčíkovi odobrali miesto podpredsedu vlády a poslanecký mandát v Národnom zhromaždení. NA Praha, f. GP, zn. SGPt 20/54, Ján Ševčík, bývalý podpredseda vlády ČSR – preskúmanie rozsudku Najvyššieho súdu v Praha č. 1 T 16/54 zo dňa 25. 6. 1954 – informácia z 8. 1. 1965, s. 4; NS Praha, f. NS, 1 T 16/54, Protokol o hlavnom pojednávaní z 25. júna 1954, s. 15.

97 Vymazanie prvého predsedu Strany slovenskej obrody z politického života bolo dokonané 30. mája 1952, keď ho zatkla ŠtB a odvieďla do vyšetrovacej väzby. Návrh na jeho zadržanie bol pritom vypracovaný až 4. júna, takže postup bezpečnostných orgánov bol protizákonný – aj kvôli tomu, že o zatknutí musel rozhodovať predseda senátu na návrh prokurátora, čo sa v tomto prípade nestalo. Ševčík mal byť navyše do 48 hodín od zatknutia odovzdaný prokurátorovi, ten však o jeho väzbe rozhodol až 27. júna. Štátna bezpečnosť navyše ani nemala žiadne dôkazy o jeho trestnej činnosti, ktoré bola nútená získavať až spätne. NA Praha, f. GP, zn. SGPt 20/54, Ján Ševčík, bývalý podpredseda vlády ČSR – preskúmanie rozsudku Najvyššieho súdu v Praha č. 1 T 16/54 zo dňa 25. 6. 1954 – informácia z 8. 1. 1965, s. 4.

98 Kyselý, Mjartan, ale aj ďalší politici SSO poslušne v denníku *Ľud* spievali len niekoľko hodín po zatknutí Jána Ševčíka chválu na jeho všetky dobré vlastnosti, ktorými sa zaslúžil o žiarivú budúcnosť Slovenska. Pozdrav Strany slovenskej obrody. In *Ľud*, 1952, roč. 5, č. 126, s. 1.

na jeho konkrétnom prevedení mal najväčšie zásluhy. Samotná porážka Ševčíka v nerovnom súboji so šéfom slovenských komunistov bola nevyhnutná.

Štátna bezpečnosť vyšetrovala Ševčíka dva roky, zatiaľ čo sa nachádzal vo väzbe. Keď sa konečne dostal jeho proces v roku 1954 pred súd, napriek neprevedčivému materiálu zhromaždenému ŠtB bol vyhlásený za vinného. Celé súdne pojednávanie prebiehalo počas jedného dňa. Najvyšší súd napokon na návrh generálneho prokurátora uznal Ševčíka vinným vo všetkých bodoch a ustanovil, že za trestný čin velezrady, ohrozovanie štátneho tajomstva, sabotáže a rozkrádania národného majetku bude odsúdený na 18 rokov; 1 rok mu bol však odpustený v dôsledku amnestie prezidenta republiky zo 4. mája 1953. Konečný výmer trestu tak bol 17 rokov nepodmienečne – popritom bol odsúdený aj na desaťročnú stratu čestných občianskych práv či prepadnutie všetkého majetku.⁹⁹

Politická atmosféra sa v Československu začala počas nasledujúcich rokov pomaly uvoľňovať a KSČ rozhodlo už v roku 1960 o prepustení niektorých politických väzňov. V apríli 1960 boli predložené politickému byru ÚV KSČ na posúdenie mená bývalých štátnych činiteľov, pre ktorých sa odsúhlasila amnestia. Nachádzali sa medzi nimi napríklad J. Lichner, G. Husák, K. Murgaš, I. Karvaš, J. Syrový, ale aj Ján Ševčík.¹⁰⁰ Prezident republiky im udelil amnestiu 9. mája 1960.¹⁰¹ Najvyšší súd následne prvého predsedu Strany slovenskej obrody 15. júna 1965 definitívne rehabilitoval.¹⁰²

Záver

Keďže až do komunistického víťazstva vo februári 1948 pôsobil Ján Ševčík skôr v pozadí, nemal ani vo svojej dobe výraznejšiu publicitu, ktorá by transformovala jeho politické postavenie na všeobecnú poznateľnosť. Historici si ho dnes nevyšimajú možno aj preto, lebo v chaotických udalostiach februárových dní sa obyčajne ich pohľady upierajú prevažne len na hlavných aktérov krízy zastúpených predstaviteľmi KSČ – nanajvýš v konflikte so svojou opozíciou. Vnútorňý dissent demokratických strán a ich politikov, bez ktorých by bol úspech komunistov komplikovaný, ak nie rovno nemožný, býva zatlačený do úzadia. Jeho život nám pritom umožňuje lepšie porozumieť dejinám prvej polovice 20. storočia a ozrejmuje neznáme podoby politickej činnosti niektorých vplyvných osobností. Cez príbeh Jána Ševčíka sa dozvieme napríklad viac o zákulisí procesu s Vojtechom Tukom; komplikovanú situáciu u Ľudákov do určitej miery ilustruje aj

99 NA Praha, f. NS, zn. 1 T 16/54, Rozsudok prezídia Najvyššieho súdu z 15. júna 1965.

100 PEŠEK – LETZ, ref. 78, s. 423.

101 A ÚPN Bratislava, f. Sekretariát FMV Praha, A 2/2, č. j. 192, Uznesenie PB ÚV KSČ z 12. 4. 1960.

102 NA Praha, f. NS, zn. 1 T 16/54, Rozsudok prezídia Najvyššieho súdu z 15. júna 1965, s. 1.

neskôr počas Slovenského štátu. Rovnako to bolo aj pri Ševčíkovej spolupráci s Jánom Ursínyom alebo ostrom nepriateľstve s Viliamom Širokým. Na základe ich vzájomnej interakcie môžeme ilustrovať nielen samotný život Jána Ševčíka, ale aj špecifickú dobu, jej historické konotácie a významné postavy, ktoré ju pomáhali formovať.

Možno trochu odlišný, no zároveň v mnohom podobný prípad predstavuje aj Anna Ševčíková, ktorá svojho manžela sprevádzala od Povstania až do susednej cely v Prahe. Na jej príbehu môžeme pochopiť nielen motivácie Jána Ševčíka, ale odhaľuje nám aj sociálne prostredie, ktoré ju počas 20. storočia obkolesovalo. Ševčíková mala neobyčajný životný príbeh, ktorý sa zďaleka neobmedzoval iba na úlohu „ženy v domácnosti“. Po vypuknutí SNP sa ako mladá učiteľka stala partizánkou a na strednom Slovensku bojovala v horách proti nacistom. Keď vojna skončila, angažovala sa v ženských organizáciách a pomáhala nasmerovať svojho manžela k podpore februárového prevratu, netušiac že bude vo vykonštruovanom procese počas 50. rokov uväznená a odlúčená od svojich dvoch malých detí. Vďaka nej spoznáваме nielen život samotného Jána Ševčíka, no môžeme na jej originálnom príbehu – podobne ako v prípade Jozefa Tisu, Jána Ursínyho či Viliama Širokého – porozumieť lepšie aj historickým zmenám, ktoré sa stali podkladom pre našu dnešnú, modernú spoločnosť.

* Štúdiá vznikla v rámci projektu podporeného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0333. *Databáza historickej terminológie k dejinám strednej Európy*, na Katedre všeobecných dejín Filozofickej fakulty UK v Bratislave.

DAS LEBEN UND WIRKEN DES DEMOKRATEN JÁN ŠEVČÍK IM LICHT SEINER POLITISCHEN BEZIEHUNGEN

MARTIN H O R I Č K A

Ján Ševčík war eine komplexe historische Persönlichkeit in der Geschichte der Tschechoslowakei. Auch wenn er an vielen bedeutenden historischen Ereignissen der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts teilnahm, gehörte er in der Regel zu den bekanntesten Trägern dieser historischen Prozesse nicht. Seine erste historische Rolle spielte er erst im Februar 1948, als er Klement Gottwald mit dem Übergang zu dem kommunistischen Regime auf solche Weise behilflich war, dass er sich der Demokratická strana (Demokratischen Partei) bemächtigte und sie zum gefügigen Satellit transformierte, der als Strana slovenskej obrody (Partei der slowakischen Wiedergeburt) im vereinbarten Nationalen Front bis zur Samtenen Revolution blieb. Als Gegenleistung

für seine Hilfe erhielt er einen Posten in der Regierung, wo er dank der Position des stellvertretenden Ministerpräsidenten wenigstens formal der ranghöchste slowakische Nichtkommunist wurde. Nach einiger Zeit begann aber auch der neue Verbündeter den kommunistischen Funktionären im Wege sein und endete schließlich nach einem ausgeklügelten Gerichtsverfahren im Gefängnis. Durch die Lebensgeschichte von Ján Ševčík können wir die konkrete Zeit und ihre verschiedenen gesellschaftlichen Trends sowie auch die politische Tätigkeit einiger bedeutender historischer Persönlichkeiten unserer Geschichte besser verstehen. Dank den Politikern, die während des langen Zeitraums seine Mitarbeiter oder Rivalen waren, können wir nicht nur seine eigene Geschichte kennen lernen, sondern sie bieten auch einen bisher unbekanntem Blick auf die politische Tätigkeit von einflussreichen Persönlichkeiten wie Jozef Tiso, Ján Ursíny oder Viliam Široký. Durch ihre gegenseitigen Interaktionen, die fast das ganze Wirken von Ján Ševčík beeinflussen, können wir die Beweggründe, aber auch die Ursachen seiner Erfolge und seines Untergangs entdecken.

Mgr. Martin Horička
Katedra všeobecných dejín FiF UK v Bratislave
Lichardova 2, 811 03 Bratislava
martin.horicka@gmail.com